

DATOS IDENTIFICATIVOS

Estratexias Didácticas I: O Ensino

Materia	Estratexias Didácticas I: O Ensino			
Código	P02M066V12243			
Titulación	Máster Universitario en Profesorado en Educación Secundaria Obrigatoria, Bacharelato, Formación Profesional e Ensino de Idiomas. Especialidade: Arte e Debuxo			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	1	2c
Lingua de impartición				
Departamento				
Coordinador/a	Varela Casal, Cristina			
Profesorado	Varela Casal, Cristina			
Correo-e	cristinavarelacasal@uvigo.es			
Web	http://mpe.uvigo.es			
Descrición xeral	É imposible delimitar a acción creativa da acción educativa na formación de futuros profesionais dos ensinos das Artes; Educación visual e plástica na ESO, Artes plásticas e cultura audiovisual en Bacharelato.			
	A intención desta Materia é dotar ao alumno Graduado, no itinerario de Artes do Máster de educación, de procedementos e técnicas educativas, para a transmisión e acción educativa. Reflexionando no propio proceso creativo, no proceso de aprendizaxe e na planificación das accións educativas no ambito das Artes.			

Competencias

Código	
B2	Coñecer o corpo de coñecementos didácticos ao redor dos procesos de ensino e aprendizaxe respectivos.
B3	Planificar, desenvolver e avaliar o proceso de ensino e aprendizaxe potenciando procesos educativos que faciliten a adquisición das competencias propias dos respectivos ensinos, atendendo ao nivel e formación previa dos estudantes, así como á orientación dos mesmos, tanto individualmente como en colaboración con outros docentes e profesionais do centro.
B4	Buscar, obter, procesar e comunicar información (oral, impresa, audiovisual, dixital ou multimedia), transformala en coñecemento e aplicala aos procesos de ensino e aprendizaxe nas materias propias da especialización cursada.
B6	Deseñar e desenvolver metodoloxías didácticas tanto grupais como personalizadas, adaptadas á diversidade dos estudantes.
B8	Adquirir estratexias para estimular o esforzo do estudante e promover a súa capacidade para aprender por se mesmo e con outros e desenvolver habilidades de pensamento e de decisión que faciliten a autonomía, a confianza e iniciativas persoais.
C3	Elaborar propostas baseadas na adquisición de coñecementos, destrezas e aptitudes intelectuais e emocionais.
C6	Coñecer a evolución histórica do sistema educativo no noso país.
C8	Promover accións de educación emocional, en valores e formación cidadá.
C10	Relacionar a educación co medio e comprender a función educadora da familia e a comunidade, tanto na adquisición de competencias e aprendizaxe como na educación no respecto dos dereitos e liberdades, na igualdade de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres e na igualdade de trato e non discriminación das persoas con discapacidade.
C11	Coñecer a evolución histórica da familia, os seus diferentes tipos e a incidencia do contexto familiar na educación.

D1	Utilizar bibliografía e ferramentas de procura de recursos bibliográficos xenerais e específicos, incluíndo o acceso por Internet.
D2	Xestionar de forma óptima o tempo de traballo e organizar os recursos dispoñibles, establecendo prioridades, camiños alternativos e identificando erros lóxicos na toma de decisións.
D3	Potenciar a capacidade para o traballo en contornas cooperativas e pluridisciplinarias

Resultados de aprendizaxe

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe
Capacitar un docente analítico, reflexivo e crítico no ámbito da Educación Artística.	B2 B4 C6 C10 C11 D2 D3
Valorar a capacidade artística (proceso creativo) como método de investigación e de coñecemento.	B3 B4 B8 D2
Coñecer os diferentes campos do /saber e facer/ que concorren na Educación Artística.	B2 B4 C6 C8 D1
Desenvolver a capacidade de comunicación verbal, (oral e escrita) para a transmisión de coñecementos.	B4 B6 C3 D1
Aplicar métodos, procedementos e técnicas da investigación e da práctica artística, á planificación e deseño de proxectos, de estratexias e recursos educativos.	B3 B4 B6 C3 D1 D2 D3

Contidos

Tema	
O proceso de creación artística e a súa relación co proxecto de educación artística	-Definición de concepto e preconcepto. -Selección e análise das distintas variables que interveñen na definición. -Síntese e toma de decisións. -Diversificación, aplicación de técnicas e procedementos para a resolución de problemas. -Verificación. -Avaliación.
Epistemoloxía da educación artística.	-Modelos da función da arte. -Modelos da educación artística. -Teorías cognitivas e educación artística.
Achegas da psicoloxía ao ensino das artes.	-Teorías da aprendizaxe. -Aprendizaxe da arte. -Niveis do desenvolvemento cognitivo, do neno ao adolescente. -A creatividade. -Desenvolvemento da comprensión e a representación do espazo. -Desenvolvemento da representación gráfica.
Áreas de coñecemento para os ensinos artísticos.	-Etapas na historia da arte. -Etapas na historia da estética. -Clasificación das distintas linguaxes artísticas. -Clasificación dos distintos procedementos artísticos -Interrelación entre as áreas.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	3	0	3
Sesión maxistral	5	0	5

Estudo de casos/análises de situacións	0	20	20
Seminarios	5	0	5
Prácticas autónomas a través de TIC	0	10	10
Debates	5	0	5
Obradoiros	0	7	7
Traballos de aula	0	27	27
Resolución de problemas e/ou exercicios de forma autónoma	0	24	24
Presentacións/exposicións	6	10	16
Proxectos	0	10	10
Observación sistemática	6	0	6
Cartafol/dossier	0	12	12

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e reunir información sobre o alumnado, diagnóstico como punto de partida. Presentación da materia e dos proxectos que se expoñen ao alumno.
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e directrices do traballo a desenvolver polo alumno.
Estudo de casos/análises de situacións	Análise de contidos da materia, coa finalidade de interpretalos, esquematizarlos, contrastar datos, reflexionar, completar coñecementos e expor hipóteses .
Seminarios	Actividades enfocadas ao traballo sobre a creatividade, o proceso creativo, o proceso de aprendizaxe e que permite enfocar os contidos da materia. Como complemento das clases teóricas.
Prácticas autónomas a través de TIC	Actividades de aplicación de coñecementos a situacións concretas, e de adquisición de habilidades básicas e procedimentales relacionadas coa materia obxecto de estudo. Desenvólvense a través do TIC de maneira autónoma.
Debates	Charla aberta entre grupos de estudantes. Centraranse os temas de contidos da materia, análise de casos, o resultado dos proxectos, análises dun tema exposto previamente nunha lección maxistral.
Obradoiros	Actividades enfocadas a adquisición de coñecementos e habilidades a través da manipulación de instrumentos sobre unha temática concreta . As actividades desenvólvense individualmente ou en grupo dunha forma autónoma.
Traballos de aula	Os estudantes desenvolven proxectos na aula baixo as directrices e supervisión do profesor. Este traballo realizácese dunha forma autónoma.
Resolución de problemas e/ou exercicios de forma autónoma	Actividades nas que se formulan cuestións relacionadas coa planificación docente. Os alumnos deben desenvolver as solucións adecuadas e concretas mediante os procedementos e técnicas educativas.
Presentacións/exposicións	Exposición por parte dos alumnos ante o docente e o grupo de compañeiros dun tema sobre a materia ou dos resultados dun proxecto ou dun traballo realizado. Pódese levar a cabo de maneira individual ou en grupo.
Proxectos	Realización de actividades que estuden o proceso creativo, o proceso educativo e que permiten a cooperación de varios alumnos cos seus distintos coñecementos e puntos de vista, traballando en equipo.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Seminarios	Todo proceso creativo é único e irrepitible. Todo ser humano ten as mesmas capacidades, pero desenvolvidas en distintos niveis que conforman un ser único. En cada unha destas actividades estaremos pendentes de como acomoda os coñecementos o alumno. Por tanto, proporemos probas de resposta curta para valorar o proceso de ensino-aprendizaxe e cando se trate de tomar decisións no proceso creativo, farémolo tamén con preguntas curtas e concisas para estimular o momento de síntese. É imposible levar a cabo esta metodoloxía se non é de maneira individualizada, onde tomaremos notas de cada alumno na súa ficha para así ter o rastro e o testemuño do proceso de cada un deles, entendendo que a avaliación debe ser continua.

Proxectos	Todo proceso creativo é único e irrepitible. Todo ser humano ten as mesmas capacidades, pero desenvolvidas en distintos niveis que conforman un ser único. En cada unha destas actividades estaremos pendentes de como acomoda os coñecementos o alumno. Por tanto, proporemos probas de resposta curta para valorar o proceso de ensino-aprendizaxe e cando se trate de tomar decisións no proceso creativo, farémolo tamén con preguntas curtas e concisas para estimular o momento de síntese. É imposible levar a cabo esta metodoloxía se non é de maneira individualizada, onde tomaremos notas de cada alumno na súa ficha para así ter o rastro e o testemuño do proceso de cada un deles, entendendo que a avaliación debe ser continua.
Presentacións/exposicións	Todo proceso creativo é único e irrepitible. Todo ser humano ten as mesmas capacidades, pero desenvolvidas en distintos niveis que conforman un ser único. En cada unha destas actividades estaremos pendentes de como acomoda os coñecementos o alumno. Por tanto, proporemos probas de resposta curta para valorar o proceso de ensino-aprendizaxe e cando se trate de tomar decisións no proceso creativo, farémolo tamén con preguntas curtas e concisas para estimular o momento de síntese. É imposible levar a cabo esta metodoloxía se non é de maneira individualizada, onde tomaremos notas de cada alumno na súa ficha para así ter o rastro e o testemuño do proceso de cada un deles, entendendo que a avaliación debe ser continua.
Obradoiros	Todo proceso creativo é único e irrepitible. Todo ser humano ten as mesmas capacidades, pero desenvolvidas en distintos niveis que conforman un ser único. En cada unha destas actividades estaremos pendentes de como acomoda os coñecementos o alumno. Por tanto, proporemos probas de resposta curta para valorar o proceso de ensino-aprendizaxe e cando se trate de tomar decisións no proceso creativo, farémolo tamén con preguntas curtas e concisas para estimular o momento de síntese. É imposible levar a cabo esta metodoloxía se non é de maneira individualizada, onde tomaremos notas de cada alumno na súa ficha para así ter o rastro e o testemuño do proceso de cada un deles, entendendo que a avaliación debe ser continua.
Debates	Todo proceso creativo é único e irrepitible. Todo ser humano ten as mesmas capacidades, pero desenvolvidas en distintos niveis que conforman un ser único. En cada unha destas actividades estaremos pendentes de como acomoda os coñecementos o alumno. Por tanto, proporemos probas de resposta curta para valorar o proceso de ensino-aprendizaxe e cando se trate de tomar decisións no proceso creativo, farémolo tamén con preguntas curtas e concisas para estimular o momento de síntese. É imposible levar a cabo esta metodoloxía se non é de maneira individualizada, onde tomaremos notas de cada alumno na súa ficha para así ter o rastro e o testemuño do proceso de cada un deles, entendendo que a avaliación debe ser continua.
Traballos de aula	Todo proceso creativo é único e irrepitible. Todo ser humano ten as mesmas capacidades, pero desenvolvidas en distintos niveis que conforman un ser único. En cada unha destas actividades estaremos pendentes de como acomoda os coñecementos o alumno. Por tanto, proporemos probas de resposta curta para valorar o proceso de ensino-aprendizaxe e cando se trate de tomar decisións no proceso creativo, farémolo tamén con preguntas curtas e concisas para estimular o momento de síntese. É imposible levar a cabo esta metodoloxía se non é de maneira individualizada, onde tomaremos notas de cada alumno na súa ficha para así ter o rastro e o testemuño do proceso de cada un deles, entendendo que a avaliación debe ser continua.

Probas	Descrición
Cartafol/dossier	Todo proceso creativo é único e irrepitible. Todo ser humano ten as mesmas capacidades, pero desenvolvidas en distintos niveis que conforman un ser único. En cada unha destas actividades estaremos pendentes de como acomoda os coñecementos o alumno. Por tanto, proporemos probas de resposta curta para valorar o proceso de ensino-aprendizaxe e cando se trate de tomar decisións no proceso creativo, farémolo tamén con preguntas curtas e concisas para estimular o momento de síntese. É imposible levar a cabo esta metodoloxía se non é de maneira individualizada, onde tomaremos notas de cada alumno na súa ficha para así ter o rastro e o testemuño do proceso de cada un deles, entendendo que a avaliación debe ser continua.

Avaliación					
	Descrición	Cualificación	Resultados de Formación e Aprendizaxe		
Debates	ACCIÓN S TUTELADAS Nas charlas en grupo, observá sense aos estudantes sobre como centran os temas, a capacidade de análise de síntese e a forma de exposición.	5	B4 B6 B8	C3 C8 C10	D3 C11

Resolución de problemas e/ou exercicios de forma autónoma	REALIZACIÓN DE EJERCICIOS Se valorará como os alumnos desenvolveron as solucións adecuadas mediante aplicación de técnicas e procedementos educativos para a realización dos proxectos.	10	B2 B3 B4 B8	C3	D1 D2 D3
Presentacións/exposicións	ACTIVIDADES EXPOSITIVAS DE PROFESOR E ESTUDANTE Exposición por parte do alumno ante o docente e o grupo de estudantes dun tema sobre os resultados do traballo, pódese levar a cabo dunha maneira individual ou en grupo.	30	B4 B8	C3 C8	D1 D2 D3
Observación sistemática	OBSERVACIÓN SISTEMÁTICA Recompilásense datos sobre a actitude, a participación, a capacidade de liderado, a empatía e entusiasmo cos compañeiros no traballo en grupo.	5		C6 C8 C10	D3
Cartafol/dossier	DOCUMENTACIÓN DOS TRABALLOS REALIZADOS Unha vez terminada cada experiencia, o alumno presentará un dossier no que reflectirá o proceso creativo. Nestes documentos, poderemos valorar os traballos realizados polos alumnos nas distintas actividades programadas: estudo e análise de situacións, toma de decisións, talleres, proposta de traballo, programa de avaliación e informe de efectividade da formulación deseñada. Valoraranse a estrutura, a secuencia e os recursos que se utilicen para reflectir mellor o proceso. As ilustracións, a maquetación e a presentación de cada dossier teñen que ser coherentes co contido, xa que son parte da comunicación de ideas.	50	B2	C3	D1 D2 D3

Outros comentarios sobre a Avaliación

Na segunda convocatoria, poderanse presentar os alumnos que asistindo a clase, participado nas probas e entregado os dossiers teña a presentación/exposición ou o portafolio/dossier insuficiente.

Bibliografía. Fontes de información

- Arnheim R., **Consideraciones sobre la educación artística**, Paidós,
Ausubel Novak y Hanesian, **Psicología educativa. Un punto de vista cognoscitivo.**, Trillas,
Balada, M y Juanola, R, **La educación visual en la escuela**, Paidós,
Beljon J.J., **Gramática del arte**, Celeste ediciones,
Berger J., **Modos de ver**, Gustavo Gili,
Bruner J.S., **El proceso mental en el aprendizaje**, Narcea,
Colectivo, **Didáctica General**, Anaya,
Dondis A., **La sintaxis de la imagen**, Gustavo Gili,
Eco U., **Historia de la belleza**, Lumen,
Edwards, B., **Aprender a dibujar con el lado derecho del cerebro**, Urano,
Eisner E., **Educación la visión artística**, Paidós,
Eisner E., **Procesos cognitivos y curriculum**, Martínez Roca,
Freeland C., **Pero ¿esto es arte?**, Cátedra,
Gadner H., **Arte mente y cerebro**, Paidós,
Hannoun, H., **El niño conquista el medio**, Kapelusz,
Hernández y Hernández, Jodar Minarro A. y Marin Viadel R., **¿Que es la educación artística**, Sendai,
Holloway, G. E., **Concepción en el espacio según Piaget**, Paidós,
Kandinsky, **la gramática de la creación, el futuro de la pintura**, Paidós,
Kandinsky, **De lo espiritual en el arte**, Labor,
Lazotti Fontana, L., **Comunicación visual en la escuela**, G. Gili,
Lowenfeld, V., **Desarrollo de la capacidad creadora**, Kapelusz,
Marina J.A., **La educación del talento**, Ariel, Planeta,
Marina J.A., **Teoría de la inteligencia creadora**, Anagrama,
Munari B., **¿Cómo nacen los objetos?**, Gustavo Gili,
Neill, A. S., **Hijos en libertad**, Gedisa,
Novak, J. D., **Teoría y práctica de la educación**, Alianza,
Read, H., **Educación por el arte**, Paidós,
Vygotski, L. S., **La imaginación y el arte en la infancia**, Akal,
Vygotski L. S., **Pensamiento y lenguaje**, Pléyade,
Vygotski, L. S., **Psicología del arte**, Barral,

Facilítase aos alumnos distintos artigos, capítulos de libros, lexislación e web a modo de documentación para preparar debates e os proxectos que teñen que realizar.

Recomendacións

Materias que continúan o temario

Estratexias Didácticas II: Autoavaliación, Crítica e Análise/P02M066V12244

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Complementos para a Ensinanza do Debuxo/P02M066V12242

Innovación e Investigación na Ensinanza Secundaria: Música e Debuxo/P02M066V12241

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Desenvolvemento Psicolóxico da Aprendizaxe no Ensino Secundario/P02M066V12102
